

Tillaga til þingsályktunar

um sjálfstæðar fiskeldisrannsóknir á vegum Háskólaseturs Vestfjarða.

Flm.: Eyjólfur Ármannsson, Ásthildur Lóa Þórsdóttir, Guðmundur Ingi Kristinsson, Inga Sæland, Jakob Frimann Magnússon, Tómas A. Tómasson.

Alþingi ályktar að fela háskóla-, iðnaðar- og nýsköpunarráðherra að koma á fót stöðu fiskeldisfræðings við Háskólasetur Vestfjarða. Samningur ríkisins við Háskólasetur Vestfjarða verði endurskoðaður og fjármagn tryggt fyrir stöðu fiskeldisfræðings og sjálfstæðar rannsóknir í fiskeldisfræðum á vegum setursins.

Greinargerð.

Tillaga þessi var áður lögð fram á 152. og 153. löggjafarþingi (64. mál) og er nú lögð fram að nýju óbreytt. Ein umsögn barst um málið á 153. löggjafarþingi frá Háskólasetri Vestfjarða. Í umsögninni er lýst yfir stuðningi við tillöguna.

Fiskeldi er nú ein helsta atvinnugrein Vestfjarða. Á undanförunum áratug hefur atvinnugreinin vaxið hratt og nú starfa yfir 200 manns við fiskeldi á Vestfjörðum. Auk þess hefur skapast fjöldi afleiddra starfa, m.a. tengd flutningi, vinnslu og þökkun. Þessi atvinnuuppbygging hefur átt mikinn þátt í þeirri endurreisn sem Vestfirðir eru að ganga í gegnum. Fiskveiðar hafa ávallt verið ein helsta atvinnugreinin á svæðinu en þegar aflaheimildir fluttust í stórum stíl til annarra landshluta fækkaði störfum með tilheyrandi áhrifum á byggðapróun. Íbúum fækkaði stöðugt á Vestfjörðum frá upphafi 9. áratugarins þangað til viðsnúningur varð árið 2017. Þennan viðsnúning má rekja til ýmissa þátta, m.a. uppgangs í ferðaþjónustu, en óumdeilt er að fiskeldið spilar þarna lykilhlutverk. Fiskeldi er ört vaxandi atvinnugrein á Vestfjörðum. Í fyrra voru þar framleidd yfir 30 þúsund tonn af eldisfiski, sem er tíu sinnum meira en framleitt var árið 2015. Útflutningsverðmæti laxeldisafurða nam rúmum 40 milljörðum kr. árið 2022 og hlutdeild Vestfjarða í þeirri verðmætasköpun er yfir 50%. Eldislax er orðinn verðmætari en þorskur á Vestfjörðum og útlit er fyrir mikinn vöxt í atvinnugreininni á næstu árum. Samkvæmt áhættumati Hafrannsóknastofnunar er hámarkslífsmassi fiskeldis í sjó 64.500 tonn á Vestfjörðum og því er mikið svigrúm fyrir frekari uppbyggingu.

Vestfirðingar þekkja vel hvaða áhrif það hefur þegar fyrirtæki flytja starfsstöðvar milli landshluta. Fiskeldi er þekkingariðnaður og miklu skiptir að sú þekking sem verður til á svæðinu varðveitist og skili sér áfram til komandi kynslóða. Þannig má fyrirbyggja skyndileg áföll í greininni og skapa traustan grundvöll fyrir ört vaxandi atvinnugrein.

Mikilvægt er að samnýta þá innviði sem þegar eru til staðar á Vestfjörðum til að efla þekkingu á fiskeldi. Þegar eru þar ýmsar stofnanir sem starfa í þekkingargeiranum. Sem dæmi má nefna Vestfjarðastofu, Náttúrustofu Vestfjarða, Fræðslumiðstöð Vestfjarða og Háskólasetur Vestfjarða. Þá er Hafrannsóknastofnun með starfsstöð á Ísafirði, og sér um vöktun á áhrifum eldis á vistkerfi fjarða.

Mikilvægt er að byggja upp fræðilega þekkingu á fiskeldi á Íslandi og fræðasamfélagið

á Vestfjörðum, efla rannsóknir á fiskeldi og tryggja að sú þekking og reynsla sem myndast á svæðinu verði varðveitt og henni miðlað áfram. Einnig er mikilvægt að rannsaka umhverfisáhrif fiskeldis og stuðla að því að fiskeldi fari fram með vistvænum hætti. Því er lagt til að koma á fót stöðu fiskeldisfræðings, sem starfi við sjálfstæðar rannsóknir og kennslu. Hans hlutverk væri einnig að taka þátt í og stuðla að faglegri umræðu um fiskeldi á Íslandi. Til að girða fyrir hagsmunaárekstra er mikilvægt að slík staða verði ekki á vegum fiskeldisfyrirtækja, heldur óháð og innan fræðasamfélagsins. Þá er Háskólaetur Vestfjarða besti kosturinn, enda eru yfir 50% af laxeldisafurðum framleidd á Vestfjörðum eins og áður segir. Háskólaetrið er sjálfseignarstofnun sem starfar á grundvelli staðfestrar skipulagsskrár, en starfsemin er fjármögnuð með framlögum ríkissjóðs á grundvelli samnings við háskóla-, iðnaðar- og nýsköpunarráðuneytið. Sjálfstæðar rannsóknir á fiskeldi falla vel að starfsemi háskólaetursins, enda er það menntastofnun á háskólastigi, með tilheyrandi aðbúnað sem þarf til að stunda rannsóknir af þessu tagi. Þá myndi sjálfstæð rannsóknarstaða efla mjög starfsemi setursins og yrði eðlileg viðbót við þá starfsemi sem þar fer fram. Háskólaetrið hefur ávallt lagt mikla áherslu á að skapa og miðla þekkingu á sjávarauðlindinni og þar er kennt meistaranám í haf- og strandsvæðastjórnun og meistaranám í sjávarvæðingri nýsköpun, sem nú er í endurskipulagningu. Þá er efling háskólaetursins í samræmi við markmið byggðaaáætlunar um að leggja áherslu á að auka rannsóknarvirkni, vísindastarfsemi og nýsköpun á landsbyggðinni. Staða fiskeldisfræðings fellur því mjög vel að núverandi starfsemi háskólaetursins og framtíðarmarkmiðum.

Við undirbúning þessa máls var leitað álits háskólaetursins. Stjórn setursins fagnaði tillögunni og taldi að staða fiskeldisfræðings passaði vel við stefnu þess um að efla rannsóknir, kennslu og þróun á Vestfjörðum. Mikill samgangur væri milli setursins og annarra rannsóknastofnana á svæðinu, sem sumar eru undir sama þaki. Stjórnin benti jafnframt á að mikilvægt væri að huga vel að því hvernig hæfnismati og framgangsferli yrði háttað ef ætlunin er sú að staðan verði akademísk og benti á að hugsanlega væri hægt að koma á samstarfi við Háskólann á Akureyri í þeim efnum. Viðbót sem þessi gæti markað þáttaskil í starfsemi háskólaetursins. Um þann ábata sem tillagan myndi skila, nái hún fram að ganga, segir í áðurnefndri umsögn Háskólaeturs Vestfjarða: „Einn starfsmaður á föstum launum sem ekki þyrfti að reiða sig á styrki eingöngu, en ynni að því að sækja um styrki ásamt samstarfsaðilum úr rannsóknarumhverfi Vestfjarða og/eða fyrirtækjum á svæðinu, myndi hafa margfeldisáhrif til jákvæðrar uppbyggingar. Þessum jákvæðu margfeldisáhrifum væri að öllum líkindum best fyrir komið hjá Háskólaetrinu, þar sem saman fara rannsóknir, leiðsögn við vinnslu lokaritgerða í meistaranámi og kennsla á háskólastigi.“

Það er nauðsynlegt að fylgja eftir þeirri uppbyggingu sem hefur átt sér stað í fiskeldi á Vestfjörðum undanfarin ár. Sjálfstæðar rannsóknir eru lykilþáttur í þeirri eftirfylgni. Því er lagt til að háskóla-, iðnaðar- og nýsköpunarráðherra beiti sér fyrir því að samningur við Háskólaetur Vestfjarða verði endurskoðaður og fjármagn tryggt fyrir stöðu fiskeldisfræðings sem sinni sjálfstæðum rannsóknum á fiskeldi á Vestfjörðum.